

TUPROQ EROZIYASI: SABABLARI, TURLARI VA OLDINI OLISH CHORALARI

Raxmatilloev Ibrohim Murodillo o'g'li

— O'qituvchi: Lutfullayeva Nargiza Boxodirovna

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Konchilik elektr mexanikasi kafedrası

“Konchilik elektr mexanikasi” yo'nalishining 3-kurs talabasi

Anotatsiya: Tuproq eroziyasi — bu tuproq qatlamining tabiiy va inson faoliyati natijasida yo'qolishi yoki ko'chirilishi jarayonidir. Asosan kuchli yomg'irlar, shamollar, ortiqcha o'rim-yig'im va o'rmonlarning kesilishi kabi omillar tuproq eroziyasini keltirib chiqaradi. Bu jarayon tuproq unumdorligini pasaytirib, qishloq xo'jaligiga zarar yetkazadi, suv resurslarini kamaytiradi va biodiversitetni yo'qotishga olib keladi. Tuproq eroziyasini oldini olish uchun o'simliklarni tiklash, erni barqarorlashtirish texnologiyalaridan foydalanish, sug'orish tizimlarini takomillashtirish va organik o'g'itlardan foydalanish kabi chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak.

Kalit so'zlar: Tuproq, eroziya, ekologiya, kelajak avlod.

Аннотация: Эрозия почвы – это процесс утраты или смещения почвенного слоя в результате природной и человеческой деятельности. Эрозия почвы в основном вызвана такими факторами, как проливные дожди, ветры, чрезмерная вырубка и вырубка лесов. Этот процесс снижает плодородие почв, наносит вред сельскому хозяйству, сокращает водные ресурсы и приводит к утрате биоразнообразия. Для предотвращения эрозии почвы следует применять такие меры, как пересадка земель, использование технологий стабилизации земель, улучшение ирригационных систем и использование органических удобрений.

Ключевые слова: Почва, эрозия, экология, будущее поколение.

Abstract: Soil erosion is the process of loss or displacement of the soil layer as a result of natural and human activities. Soil erosion is mainly caused by factors such as heavy rains, winds, over-harvesting and deforestation. This process reduces soil fertility, harms agriculture, reduces water resources, and leads to loss of biodiversity. To prevent soil erosion, measures such as replanting, use of land stabilization technologies, improvement of irrigation systems and use of organic fertilizers should be implemented.

Key words: Soil, erosion, ecology, future generation.

Кирish: Tuproq eroziyasi — bu tuproqning shamol, suv yoki odam faoliyati natijasida yemirilishi va yo‘qolishi jarayoni. Bu hodisa tuproq unumdorligini pasaytirib, qishloq xo‘jaligi va atrof-muhitga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Tuproq eroziyasi global ekologik muammolardan biri bo‘lib, uning oldini olish barqaror dehqonchilik va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun muhimdir.

Tuproq Eroziyasining Sabablari.

Tuproq eroziyasi turli tabiiy va antropogen omillar natijasida yuzaga keladi. Asosiy sabablar quyidagilardan iborat:

1. Tabiiy omillar:

- Yomg‘ir va sel suvlari ta‘siri
- Kuchli shamollar
- Tabiiy o‘simlik qoplaminig yo‘qolishi
- Tog‘li va qiyalik hududlarda tuproqning mustahkam emasligi

2. Inson omillari:

- O‘rmonlarning kesilishi
- Noto‘g‘ri dehqonchilik usullari (ortiqcha haydash, monokultura ekish)
- Haddan tashqari chorva boqish (yaylovlarning degradatsiyasi)
- Qurilish va sanoat faoliyati

Tuproq Eroziyasining Turlari

1. Suv eroziyasi – yomg‘ir va erigan qor suvlari tuproqni yuvib ketadi.

- Yuzaki eroziya – tuproqning yuqori qatlami asta-sekin yuviladi.
- Jar eroziyasi – suv oqimlari chuqur jarliklarni hosil qiladi.
- Daryo eroziyasi – daryolar qirg‘oqlarini yemirib boradi.

2. Shamol eroziyasi – kuchli shamollar ochiq joylardagi tuproqni uchirib ketadi.

- Cho‘l va yarim cho‘l hududlarida keng tarqalgan.
- Qishloq xo‘jaligi yerlari va yaylovlarda sodir bo‘lishi mumkin.

3. Texnogen eroziya – inson faoliyati natijasida yuzaga keladigan eroziya.

- Qurilish va yo‘l qurish natijasida tuproqning shikastlanishi.
- Tog‘-kon sanoati tufayli tuproqning yemirilishi.

Tuproq Eroziyasining Salbiy Oqibatlarini

- Tuproq unumdorligining pasayishi
- Dehqonchilikka yaroqli yerlarning kamayishi
- O‘simlik va hayvonot dunyosiga zarar yetishi
- Chuchuk suv havzalarining loyqalanishi
- Iqlim o‘zgarishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi

Tuproq Eroziyasining Oldini Olish Choralari

1. Agrotexnik choralari:

- Daraxt va butalarni ekish (yog‘ingarchilik va shamoldan himoya)

- Qator oralarini o‘simlik bilan qoplash
- Aylama ekin ekish tizimidan foydalanish
- Tuproqni ortiqcha haydashdan saqlanish

2. Muhandislik choralar:

- Tabiiy to‘siqlar yaratish
- Jarliklarni mustahkamlash
- Sun‘iy to‘g‘on va kanallar qurish

3. Ekologik choralar:

- O‘rmon va yaylovlarni saqlab qolish
- Cho‘llanishga qarshi kurashish
- Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish

Xulosa: Tuproq eroziyasi – global ekologik muammo bo‘lib, u qishloq xo‘jaligi, tabiiy ekotizimlar va inson hayotiga jiddiy xavf tug‘diradi. Uning oldini olish uchun barqaror dehqonchilik, o‘rmonlarni saqlash va ekologik muhofaza choralarini zarur. Davlat siyosati va jamoatchilik faolligi bu muammoga qarshi kurashishda muhim rol o‘ynaydi.

Tuproqni asrash – kelajak avlodlar uchun muhim vazifadir!

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘afurov, A. & Karimov, Sh. (2019). *Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Xolbo‘tayev, U. (2020). *Tuproqshunoslik asoslari*. Toshkent: Fan va Texnologiya.

3. O'zbekiston milliy enskilopediyasi

4. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi (2023). *Tuproq eroziyasi va uni oldini olish bo'yicha tavsiyalar*.
Toshkent.